

יו"ל ע"י ביהמ"ד למנידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה וחטי זיסר

גליון מס' 402

תענית כ"ז-מגילה ג'

בס"ד, ט"ז שבט תשס"ז

השבוע בגליון

- ◆ תיקון חצות - למתעורר משנתו בלבד
- ◆ מבוא למסכת מגילה
- ◆ מה הן המסורות שבהן התבוננו בדור של עזרא?
- ◆ "סופרים" - ספרו את אותיות התורה

◆ מדוע רק יחידים עורכים תיקון חצות?

- ◆ משנכנס אדר מרבין בשמחה
- ◆ איך מרבין בשמחה?
- ◆ להרבות בשמחה לפני ראש חודש אדר
- ◆ הסעודה הגדולה ביותר - סעודת שלמה או סעודת אברהם

דבר העורך

התרופה והסמל

"מימיהם לא פגשו זה את זה. אולי בעקבות הדברים הבאים יתוודעו זה לקורות חייו של זה", פתח הרב מגיד השיעור בדרמטיות. מאז החל למסור את שיעור הדף היומי, לפני ארבע שנים, עשה לעצמו מנהג של קבע לשוחח עמם אחת לשבוע על רעיון שניתן להפנימו.

אתם רואים אותו כל יום, על הספסל שתחת עץ האלון ליד בית הכנסת. יהודי שעלה מרוסיה, הגיע לגבורות ומצפה להמשיך כדי לשאת בגאוה את עיסורי העוז להם זכה במלחמת העולם השנייה. ישיש, לאה, אבל גאה. איש לא יטול ממנו את גאוותו המתנוססת לראוהו על חזהו. עיטורים מסוגים שונים, אדומים, ירוקים, לבנים, צהובים. זהוים מיושן, אך בעיני בעליהם הרי הם כיון עתיק המשתבח עם השנים. לו רק תצביעו על אחד מן העיטורים, יציע לכם בהתרגשות לשבת לצידו ויסחוף אתכם בקולו העמוק הרחק אל העבר, תקופת מלחמת העולם השנייה. אש. דם. מלחמה בעולם. העולם במלחמה. מלחמת העולם המלחמה הגדולה ביותר שידע העולם.

הוא אינו מצוי במתוים האסטרטגיים העולמיים שהובילו לניצחון בעלות הברית. עד היום כל מעייניו נתונים לשוחה שחפר עם חיליו בפאתי העיר סטלינגרד, כדי להתגונן מפני הגרמנים שתקפו מכל עבר והגיעו עד נהר הוולגה.

דף כט/א משנכנס אדר מרבין בשמחה
משנכנס אדר מרבין בשמחה
בשלהי מסכת תענית מוזכרת הלכה הנוגעת למסכת מגילה אותה אנו עומדים להתחיל השבוע.

במשנה נאמר, כי "משנכנס אב ממעטין בשמחה" וגמרתנו מביאה בשם רב כי "כשם שמשנכנס אב ממעטין בשמחה, כך משנכנס אדר מרבין בשמחה". על פשרו של הדימוי בין אב לאדר עומד המאירי המבאר, כי "ראוי להתפלל ולהודות לקל בכל עת ובכל זמן כפי הנאות למה שאירע באותו זמן, וכן שצריך לברך על הטובה ועל הרעה".

הפותח את ספרי ההלכה יגלה, כי בעוד הרמב"ם (הלכות תענית פ"ה הלכה ו') וה"שולחן ערוך" (או"ח סימן תקנ"א סעיף א') פוסקים ש"משנכנס אב ממעטין בשמחה", אינם מזכירים כלל, כי "משנכנס אדר מרבין בשמחה"!

איך מרבין בשמחה? הסברים אחדים נאמרו בדבר. יש אומרים (נימוקי או"ח סי' תרפ"ו), כי מיעוט השמחה בחודש אב נקבע על ידי חז"ל בהנהגות קבועות, כגון, המנעות מנישואין, ממעטים במשא ומתן וכו', ולפיכך נזקקו הפוסקים לציין הלכה זו בלויית הנהגותיה המתחייבות. ברם, אין ציון בחז"ל כיצד ירבה כל אדם שמחה בחודש אדר, אלא כל אדם משמח עצמו בדברים המשובבים את נפשו ולפיכך לא נזכרה הלכה זו ברמב"ם וב"שולחן ערוך".

אכן, ההלכה הביא ה"מגן אברהם" (סימן תרפ"ו ס"ק ה') את דברי רב, "משנכנס אדר מרבין בשמחה", כולל את ההנהגה המעשית שצירף רב לדבריו, כי "מי שיש לו דין עם נכרי - ישפוט באדר", היינו: אם באפשרותו לסדר שמשפטו עם הנכרי יהא בחודש אדר - עדיף, כי בחודש זה יש מזל לישראל. [ואילו ה"חתם סופר" (שו"ת או"ח סימן ק"ס) נוקט בדת הרמב"ם וה"שולחן ערוך", כי אכן ההלכה אינם פוסקים ש"משנכנס אדר מרבין בשמחה"! עיי"ש טעמון].

להרבות בשמחה לפני ראש חודש אדר: בעל ה"בן איש חי" מדקדק שמכך שלא אמרו "משיגיע אדר מרבין בשמחה", אלא "משנכנס", הדבר בא לרמז כי כבר מעת המולד של החודש מרבין בשמחה, אף אם המולד חל לפני ראש חודש ("אדרת אליהו" משפטים, עיי"ש שכך אירע בשנת תרכ"ב שהמולד חל ביום ה' בשעה שמינית בעוד ראש חודש היה רק ביום שישי).

חודש אדר א': הפוסקים דנו מה דינו של אדר א' בשנה מעוברת, האם מרבין בו בשמחה? יש שכתבו, כי אין מרבין, שהרי רש"י מבאר כי סיבת השמחה היא ש"ימי ניסים היו לישראל פורים ופסח". מאחר שבחודש אדר א' אין חוגגים את יום הפורים, אין הוא בכלל השמחה (שו"ת "שאלת יעבץ" ח"ב סימן פ"ח).

מעניין איפוא גלגות, כי במכתב שכתב ה"חתם סופר" זצ"ל (שו"ת או"ח סימן נ') בחודש אדר א' הוא חותם: "א' דראש חודש אדר ראשון שמרבין בו שמחה". זאת, לאור שיטתו (שו"ת או"ח

לעילוי נשמת
מרת **עדינה איידל גולדשמיד** ע"ה
בת הר"ר אלימלך ז"ל
נלב"ע ט"ז שבט תשמ"ב
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת
מרת **שרה מרגלית** ע"ה
(לבית גוטמן) ב"ר יעקב ז"ל
נלב"ע י"ט שבט תשס"ה
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת
הר"ר **יצחק איזנברג** ז"ל ב"ר מרדכי ז"ל
נלב"ע י"ח שבט תשנ"ז **ת.נ.צ.ב.ה.**
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

סימן ר"ח, וי"ד סי' רל"ג), כי אדר ראשון אינו חודש רגיל, שהרי ב"פורים קטן" - י"ד וט"ו באדר א'; אסור להספיד את המת ולהתענות, וטעם הדבר מפני שחובה מן התורה לזכור ניסים שעשה עמנו הקב"ה בהם הצילנו ממוות לחיים.

עד אימתי נמשכת השמחה? הפוסקים (ראה אשל אברהם לרבי אברהם דוד מבוטשאטש כאן) כותבים שגם אחר חלוף יום הפורים, "מרבין בשמחה", לעומת חודש אב שבו פוסקת האבלות אחר י' באב. יש שאף אומרים, כי השמחה ממשיכה מאדר אל חודש ניסן, לאור דברי רש"י הנזכרים כי סיבת השמחה היא ש"ימי ניסים היו לישראל פורים ופסח" (אלה רבה סימן תרפ"ה סעיף ח'). כלומר, סמיכות מועדים אלה בהם נוצחו שתי אומות ונושעו ישראל, מורה על עת מיוחדת במינה (שו"ת חתם סופר או"ח סימן ק"ס, ועיין גם בשו"ת "שאלת יעבץ" ח"ב סימן פ"ח).

לסיום, מעניין לציין, כי היו קהילות שנהגו בחודש אדר לתלות כרזה "משנכנס אדר מרבין בשמחה", על האמה שנותרה בלתי מסויידת זכר לחורבן, כדי להורות כי עתה זמן שמחה (ראה "פסקי תשובות" סימן תרפו ס"ק ה').

דף כט/ב אפילו כסעודת שלמה בשעתו

הסעודה הגדולה ביותר - סעודת שלמה או סעודת אברהם

גמרתנו מביאה ברייתא האומרת, כי כשתשעה באב חל במוצאי שבת, אין צורך למעט באותה שבת באכילה, ואפילו בסעודה שלישית מותר לאכול "כסעודת שלמה בשעתו".

מדברי הברייתא עולה, כי הסעודה המשובחת ביותר שנערכה אי פעם, היא "סעודת שלמה" המתוארת בספר מלכים (א' פרק ה'): (ב) וַיְהִי לֶחֶם שְׁלֹמֹה לְיוֹם אֶחָד שְׁלֹשִׁים כֹּר סֶלֶת וְשֵׁשִׁים כֹּר קֶמֶח. (ג) עֶשְׂרֵה בָּקָר בָּרָאִים וְעֶשְׂרִים בָּקָר רְעִי וּמֵאָה צֹאן לְבָד מֵאֵיל וְצִבִי וַיִּחְמור וּבְרָרִים אֲבוֹסִים".

רבי צדוק הכהן מלובלין תמה ("פרי צדיק" דברים אות י"ז), הן במסכת בבא מציעא דנה הגמרא אם הסעודה שערך אברהם אבינו למלאכים גדולה יותר מסעודת שלמה, והיא מסיקה כי סעודת אברהם גדולה יותר, כי אברהם שחט שלשה שוורים עבור שלשה בני אדם בלבד ואילו שלמה ערך את סעודתו להמון עם!

סעודה רבת משתתפים: ובכן, אומר רבי צדוק הכהן מלובלין, עלינו להבחין, כי אמנם בסעודת אברהם אבינו הוגשה כמות מזון גדולה ביותר, ביחס לכל סועד, אך סעודת שלמה היתה רבת משתתפים והוגשה בה כמות מזון עצומה. כשאמרו חז"ל כי מותר לאכול בסעודת שלישית שלפני תשעה באב "כסעודת שלמה", אין כוונתם לכמות האכילה, שהרי זאת כבר אמרה הגמרא לפני כן, ש"אוכל ושותה כל צרכו", אלא כוונתה כי מותר לערוך סעודה בעלת אופי זהה ל"סעודת שלמה" - סעודה רבת משתתפים.

מדברים אלה, הוא כותב, הרי לנו ראייה לאחד הצדדים במחלוקת הפוסקים הבאה. ה"מגן אברהם" (סימן תקנ"ב ס"ק י"ד) כתב בשם ה"רוקח", כי למרות האמור בברייתא, הרי שבסעודה שלישית זו יש לשבת "בדאבון נפש". ה"מגן אברהם" מסיק כי כוונתו, שאין לשבת "בסעודת חברים", היינו: סעודה רבת משתתפים. ואילו ה"בכור שור" (בחי'דשויו כאן) חולק ומסביר כי עריכת סעודה עם מיעוט משתתפים בדווקא, היא מנהג אבלות בפרהסיה, ובשבת אין נוהגים אבילות בפרהסיה, וכוונת הרוקח היא, כי כל אחד יחוש בלבו "דאבון לב".

מכאן, אומר רבי צדוק הכהן, יש סיוע לשיטת ה"בכור שור", שהרי הברייתא מתירה לערוך סעודה שלישית כ"סעודת שלמה", וכאמור, כוונתה לריבוי משתתפים ללא הגבלה. [אף לדעת המגן אברהם יש לומר ש"סעודת שלמה" מתירה להעלות על השולחן מיני מאכלים רבים מאד. סבור הייתי לומר שמשום הצורך למעט בכבודו ולשנות מרגילותו בערב תשעה באב (ראה ל"א ובתוס') יש למעט בסעודה שלישית בשבת זו במיני מאכלים ולא להעלות על השולחן יותר מדי. לפיכך אמרה הברייתא שמלבד שמונת האוכל ולשתות כל צרכו ואין דיני תענית בשבת זו, מותר גם להעלות על השולחן מאכלים לא הגבלה (ספר הזכרון לרבי יצחק הוטנר עמ' קע"ז-ח', וקובץ הפרדס ס"ז עמוד 47)]. (אודות דברי ה"בכור שור" הנ"ל עיין באריכות בספר "תשעה באב שחל ביום ראשון" עמוד קכ"א-ב).

דף ל/ב כל המתאבל על ירושלים

תיקון חצות בימינו

"וראוי לכל ירא שמים שיהא מצר ודואג באותה שעה ולשפוך תחנונים על חורבן בית המקדש, כמו שנאמר קומי רוני בלילה לראש אשמורות". כך כותב הרא"ש במסכת ברכות (ס"ב ב'). למנהג קדוש זה, הקדיש מרן רבי יוסף קארו את הסעיף השני ואת הסעיף השלישי ב"שולחן ערוך" (אור"ח), והפוסקים (שם) מביאים, כי המקובלים האריכו בעניין תיקון חצות, ובספר הזוהר מוזכר רבות גודל עניין תיקון חצות.

מדוע רק יחידים עורכים תיקון חצות? דבריהם של גדולי ישראל שבכל הדורות מעוררים את הצורך להבין, כיצד זה הגענו למצב, שכיום מעטים ויחידים סגולה מבין לומדי תורת הרז, מקפידים להשתתף בצער השכינה על ידי עריכת תיקון חצות מידי לילה. רבים מגדולי ישראל עמלו להסביר זאת באופנים שונים.

תיקון חצות - למתעורר משנתו בלבד: בעל "אשל אברהם" צ"ל (בוטשאטש, או"ח סי' א' סעי' ב') כתב, כי הציווי לקום בחצות מתייחס לאדם שישן כל צרכו, ובשעת חצות הוא מתעורר שבע שינה, אך כל עוד השינה היא לצורך, אין חובה לקום בחצות לצורך תיקון חצות ורשאי היישן לסמוך על כך שהתיקונים הנדרשים נעשים על ידי עשרה אנשים ברחבי העולם שהשכימו קום. רבים סמכו על

משך חודשים שימשה לו השוחה כבית. החלק המוסתר היה 'חדר השינה', המקום המוגן ביותר כונה 'המטבח', והיה גם חלק שכונה 'בית הקברות', כי בו נהרגו מירב הלוחמים.

העיטור הלבן, הוא מצביע באצבע גרומה, ניתן לי עבור השחלת רימון יד לתוך צריח של טנק גרמני, שהתפוצץ על תחמושתו וגרם לעשרות הרוגים בקרב חיילי האויב.

העיטור האדום, זה כבר הסיפור בעצמו. היה זה אחר שלשה ימים רצופים בהם לא עצמתי עין. ממשקפתי הבחנתי ב...

פעם ביקש ממנו מאן דהוא טובה 'קטנה'. יום הפורים התקרב ובנו חפץ עד מאד לשאול שתי מדליות ליממה אחת בלבד. את הלבנה ואת הצהובה. פניו של הישיש לבשו ארשת קרב, ונדמה היה כמצביא הרוכב על פילו ומתיז ראשים בחרבו במהלך דהירתו.

הוא נמלט משם כל עוד נפשו בו. **ניח** לבעל העיטורים ונעבור אל... הספסל ממול.

גם שם יושב ברנש הראוי לסיקור. **הוא** ניחון במין מבט משועשע שכזה, כאומר, מה זה משנה מה יקרה? אין דבר שעוד לא קרה. מה כבר יכול להיות.

לפני ארבע שנים זה קרה. הוא היה אז שבועיים אחר יום הולדתו החמישים ושמונה. היציאה לפנסיה בבצצה בקצה האופק, וחיוו זרמו על מי מנוחות. בלילה הוא פקח את עיניו במחלקת טיפול נמרץ. לאפו הוחדרו צינוריות, את ראשו כיסה בלון חמצן וידיו היו נקבים נקבים מעירוויים, זריקות ואינפוזיות.

שרי הלב שלך, הסביר לו הרופא, הוא כבר לא מה שהיה. זה כל מה שהבין לאחר הרצאה ארוכה ומפורטת, על אופן עבודת הלב ותפקידו המדוייק של כל אחד מחלקיו. הוא היה איש של סיכומים, והפעם הסיכום היה חפיסת כדורים לבנבנים. קטנים אך הם היו אלה שחצצו בינו לבין השמים, כפי שהגדיר הרופא. לאן שהלך, להיכן שפנה, היו הם איתו, או יותר נכון, היה הוא איתם. הם אינם זקוקים לו, הוא זה שזקוק להם.

הוא ידע זאת בכל לבו... פעם עמד על סיפו של אולם חתונות בעיר מרוחקת, אך בטרם דרכה כף רגלו על מפתן הפתח, חש בהעדרה של הבלטיה הקבועה בכיס חולצתו. קופסת הכדורים נותרה בבית. כחץ מקשת הוא שב לביתו, מרחק שעתיים נסיעה, החתונה נגוזה ונעלמה. העיקר הכדורים.

בוודאי הבחנתם, המשיך הרב מגיד השיעור, במכנה משותף בין החייל הוותיק לחולה הלב. שניהם צמודים לדבר. זה לאותות הכבוד וזה לכדוריו. לשניהם הם חשובים. שניהם לא יוותרו עליהם. החייל, מפני שאות כבוד הוא לו והחולה - כי חייו תלויים בכך.

בעוד דקות אחדות ניגש להתפלל תפילת מעריב, בברכתה השנייה נאמר: "בשכבנו ובקומנו נשיח בחוקיך ונשמח בדברי תורתך ובמצוותיך לעולם ועד. כי הם חייו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה". מה פשר הכפילות? כבר אמרנו כי "בשכבנו ובקומנו נשיח בחוקיך", מדוע אומרים שוב "כי הם

דבריו של בעל ה"אשל אברהם", אך דבריו אינם מוסכמים על כל הפוסקים (עיי בספר "נימוקי או"ח").

תיקון חצות - בארץ ישראל בלבד: היעב"ץ ("מור וקציעה") מרחיב מאד בנושא זה. את דבריו הוא פותח בשאלה שיש בה עניין רב. עקב צורתו העגולה של כדור הארץ, אין השמש מאירה את פני האדמה בזמן אחד. לכן, כאשר בארץ ישראל החמה לווהטת, שוררת עלטה כבדה במקומות אחרים, וחוזר חלילה. נתון זה מעורר את השאלה, הרי זמן חצות הלילה משתנה ממקום למקום, האם ניתן לקבוע כי לכל מקום בעולם יש "עת רצון" משלו בשמים? על כרחך, אומר היעב"ץ, שעת הרצון לפני אבינו שבשמים, היא לפי שעת חצות שבארץ ישראל בלבד, ובמקומות אחרים אין כל עניין לקום בחצות הלילה (ראה "אמצות החיים" שם שחלק על דברי היעב"ץ, ותיירץ את קושייתו באופן נפלא). בשיטתו של היעב"ץ, יש כדי להסיר את השאלה מעל בני חוץ לארץ בלבד, אך לא מעל בני ארץ ישראל.

בספר "מנהג ישראל תורה" (סי' א') מביא בשם מספר ספרים, כי מאחר שעניין תיקון חצות הוא כדי להשתתף בצער השכינה, מי שאינו ראוי לכך ואינו אומר את התיקון ככוונה הראויה, מוטב לו שלא יאמרה. גישה זו הועלתה לפני הגאון רבי יוסף חיים זצ"ל (שו"ת "רב פעלים" ח"א או"ח סי' א'), על ידי יהודי ששאלו: "מאחר שאין אנחנו יודעים סוד הדברים... וגם אין הקורא אומר כהלכתו בבכיה וצער וכונה כאשר יסד רבינו האר"י ז"ל... וטרוד בעניינים אחרים, ומעת שיתחיל בו עד סיומו לא יעלה אפילו חמשה דקים... ויותר טוב שלא יקרא". ברם, רבי יוסף חיים דחה בתוקף את דברי השואל תוך שהוא מצטט מדברי ה"נפש החיים" בדבר גודל מעלת עשיית מצוות גם אם אינן נעשות בשלמות הכוונה [אולם דעת החולקים, כי דווקא במצוות שנתחייבו בהן כל ישראל, אין להמנע מהן מפני חסרון בשלמות הכוונה, מה שאין כן בדבר שהוא בגדר "מעלה" - ראה "משנה ברורה" שם ס"ק ט'].

הדרן עלך מסכת תענית

מבוא למסכת מגילה

לומדי הדף היומי עוברים השבוע ממסכת תענית אל מסכת מגילה אשר תלמד במשך הימים שלפני ושלאחרי ימי הפורים, ו"דבר בעיתו מה טוב" (קהלת).

הרמב"ם מבאר, כי מסכת מגילה נדחתה לשלהי סדר מועד, לפי שמצוות יום הפורים הן מדברי קבלה ולא מצוות התורה, לעומת יתר המועדים שמן התורה הם, לפיכך נסדרה מסכת מגילה אחריהם, ואף אחר מסכת תענית, כי תקנת התעניות קדמה לתקנת הפורים [אמנם נחלקו הראשונים אם חמורות מצוות הפורים ממצוות דרבנן אחרות, לפי שמצוות הפורים נזכרו בכתיבים ונאמרה ברוח הקודש (ראה מה שציין בהגהות על הריטב"א 608, והטורי אבן נקט, כי הוא מדברי קבלה, עיי"ש)].

אולם המאירי מספר בהקדמתו לחיבורו, כי בתקופת הגאונים עסקו בעיקר בסדרי מועד, נשים ונזיקין, הנוגעים לזמנים שאחר חורבן הבית, וסידרו את לימוד המסכתות בסדר הבא: ברכות. תענית. מגילה. חגיגה וכו', שכן, מסכת ברכות עוסקת בענייני ברכות ותפילות. מסכת תענית דומה לה בכך שעוסקת בענייני תפילות הגשמים ותפילות בעת צום. לשתיהן הסמיכו את מסכת מגילה, כי רבו בה ענייני קריאת התורה וענייני בית הכנסת. מאז נותרה מסכת מגילה צמודה למסכת תענית.

מסכת מגילה כוללת שלשה עניינים: מצוות הפורים וקריאת המגילה מבוארים בפרק הראשון והשני. בפרק הראשון מובאות בארוכה דרשות חז"ל לפי סדר פסוקי המגילה [עליהן יצא השנה חיבור "ביאורי אגדה" מאת מאורות הדף היומי, המצורף לגמרות מסכת מגילה]. הפרק השלישי עוסק בענייני קריאת התורה וההפטרה, והפרק הרביעי עוסק בדיני בית הכנסת, קדושתו וקדושת חפציו.

קריאת המגילה: כאמור, קריאת המגילה היא מצווה מדברי סופרים ומטרתה לפרסם את נס הפורים. כהקדמה ללימוד ענייני מצווה זו, מן הראוי להביא את שכתב הרמב"ם בסוף מניין המצוות (הקצר, שכתב בהקדמה ל"יד החזקה") על מעמדה של המצווה ועל מהותה: "כך אנו אומרים: שהנביאים עם בית דין תקנו וציוו לקרות המגילה בעונתה, כדי להזכיר שבחיו של הקב"ה ותשועות שעשה לנו והיה קרוב לשוועינו, כדי לברכו ולהללו וכדי להודיע לדורות הבאים שאמת מה שהבטיחנו בתורה (דברים ד/ז) כי מי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כה' אלוקינו בכל קראינו אליו". זוהי מהותה של מצוות המגילה, ומצוות הפורים בכלל, לשבח את הקב"ה ולהללו, ולהודיע ולפרסם שהקב"ה קרוב אלינו בעת קראינו אליו.

ג/א ויבינו במקרא... ואמרי לה אלו המסורות

מה הן המסורות שבהן התבוננו בדור של עזרא?

בספר נחמיה מתואר מאורע היסטורי בחיי עמנו.

קבוצה לא גדולה של יהודים עלתה מגולת בבל, בראשות עזרא הסופר, כדי לבנות את בית המקדש השני. בסיום הבנייה, נבנתה בימת עץ עליה עמד עזרא הסופר וגדולי העם לצידו, ויקרא בפניהם "בספר תורת האלוקים". בגמרתנו מובאת דעה, כי באותו מעמד לימד עזרא בין היתר באלו מילים בתורה יש אותיות מיותרות או מילים שחסרות בהן אותיות - מהן דורשים על פרטי המצוות וסודות התורה (רא"ש נדרים לז/ב, ר"י מלניל).

דקדוק אותיות התורה הוא יסוד גדול בקיומה.

"נמצאת מחריב את כל העולם": במסכת עירובין (ג/א) מובא, שרבי ישמעאל אמר לתלמידו רבי מאיר, שהיה סופר: "הוי זהיר במלאכתך, שמלאכתך מלאכת שמים, שאם אתה מחסר אות אחת או מיתר אות אחת נמצאת מחריב את כל העולם כולו". שינוי קל, מחריב את כל העולם, ולפיכך יש לדקדק

חיינו ואורך ימינו ובהם נהגה יומם ולילה?
פטוש ביותר, סיים מגיד השיעור להנאתם של השומעים: בתפילה זו אנו מביעים את ייחודיותה של התורה; היא תפארתנו ומעוזנו, עד שאיננו נפרדים ממנה, ולפיכך "בשכבנו ובקומונו נשיח בחוקיך". זאת ועוד, "כי הם חיינו", היא החיים שלנו, אי אפשר בלעדיה, היא מקיימת את העולם ולכן "בהם נהגה יומם ולילה".

להצטרפות למעיין החיים, להשתתפות בשיעורי הדף היומי, טלפנו למוקד הארצי:
 1800-20-33-11

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
 כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק פקס: 03-570-67-93
 mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה העורך

פנינים

דף לא/א עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים לעתיד לבוא, וכל אחד מראה באצבעו ואומר... הנה אלוקינו זה

המחול

דרכים רבות לעבוד את הקב"ה. לעתיד לבוא יתגלה, כי כל הדרכים סובבות סביב אותו ציר והקוטב המרכזי - אחד הוא. זהו המחול שכולם סובבים סביבו ומצביעים למרכז, באמרם: הנה אלוקינו זה... אמצעים רבים - תכלית אחת!! (הג"ר עקיבא אייגר זצ"ל)

דף ל/ב כל האוכל בשר ושותה יין בתשעה באב **פטור מלצום**...

שאל מתחכם אחד את בעל ה"בית הלוי": מה אני צום?

אמר לו: פטור אתה מלצום.

תמה הלה: ומדוע?

ענה לו: לפי שמטרת הצום שיתמעט חלבו ודמו של הצם, ועל ידי כך כאילו הקריבם לפני הקב"ה. ואילו אתה חלברך ודמך משל מאכלי טריפה המה, ופיגול הוא קרבן כזה...

דף ב/א י"ג זמן קהילה לכל היא

מדוע פורים בי"ד אדר?

פורים נתקן ביום י"ד, יום שנחו בו מאויביהם. **ביאר** ה"משך חכמה" (פ"ב פ"ב פס' ט"ז) כי מבואר בילקוט (רמז תרנ"ד) שאין אומרים הלל (שלם) בשביעי של פסח, משום בנפול אויבך אל תשמח, כי אין הקב"ה שמח במפלתם של רשעים. ולכן נתקן יום הפורים ביום שנחו מאויביהם, ולא ביום מפלת האויבים.

דף ג/א מכאן סמכו של בית רבי שמבטלין ת"ת ובאין לשמוע מקרא מגילה

אחשתרנים בני הרמכים

ידועה השאלה, הרי המגילה עצמה תורה היא, שהרי מגילה מכתבי הקודש? **נשם** המהר"ל דיסקין מתרצים, כי בסוגיה להלן

מאד בכתבת התורה ובקריאתה, כדי שלא תיפולנה טעויות ויחולו שינויים בכתבי הקודש. לשם כך נועדה ה"מסורה", המוסרת את דברי התורה כפי שנמסרו מדור לדור עד משה רבינו מפי הקב"ה.

"סופרים" - ספרו את אותיות התורה: מלכתחילה נמסרו דברים אלה בעל פה. הגמרא (קידושין א/ל) אומרת, שהחכמים הראשונים נקראו **'סופרים'** - והמדובר על אלה שהיו בתקופת השופטים והנביאים (ראה רש"י שם), לפי שספרו את אותיות התורה וקבעו את מניינן ועל ידי כך תמנענה בעתיד טעויות, אם יטענו כי מילה מסויימת חסרה או יתירה. כאמור שם, הם אף נתנו כללים וסימנים שונים כדי לזכור את מניינן, כגון, מדור לדור נמסר כי באות מסויימת מגיע מניין האותיות למחציתו. דבר זה מסייע לשמירת המסורת, היכן יש כתיב מלא והיכן יש כתיב חסר וכדומה [יש מפרשים כי הכוונה שספרו את האותיות שיש בהן שינוי, ואת האותיות החסרות והיתירות וכדומה].

כאמור כאן, אף עזרא לימד את העם את המסורות.

"מסוריים": בדורות שאחר חתימת התלמוד, התפרסו ה"מסוריים", הלא הם חכמי המסורה, שישבו בארץ ישראל ובעיקר בטבריה, והם שהעלו את המסורה על הכתב [חלקם נמצאים כפי הנראה גם במסכת סופרים, שסודרה בימי הגאונים. ראה רא"ש הלכות ספר תורה סימן י"ג]. בין חכמי המסורה הללו לא היתה אחידות דעים בדקדוקים שונים ובצורת הטעמים שבמקרא, ובאופן כללי היו אז שתי שיטות. שיטה אחת היתה שיטתו של חכם בשם רבי אהרן בן משה ושיטה אחרת היתה שיטתו של חכם אחר בשם רבי משה בר דוד. רבי אהרן בן משה נקרא בשם "בן אשר" על שם משפחו שהתייחסה לרבי אשר הזקן, ויש אומרים כי כונה כן על שם מוצאו משבט אשר (ראה מנחת שי בראשית א/ג), ורבי משה בן דוד כונה בשם בן נפתלי על כי היה משבט נפתלי (שם במנחת שי).

במחלוקת זו - שהיתה לפני כאלף ומאה שנים - הוכרע לנהוג כבן אשר, והרמב"ם, מביא זאת להלכה ולמעשה בספרו כי בכותבו ספר תורה "ספר שסמכנו עליו הוא הספר בן אשר הידוע במצרים שהוא כולל כ"ד ספרים שהיה בירושלים מכמה שנים" (הלכות ספר תורה פ"ח ה"ד) [ועיין גם אוצה"ג למסכתנו חלק התשובות עמוד ע"ח].

עם זאת היו שנהגו כבן נפתלי, וכך למשל, מקובל היה בחלב שבסוריה, בעל המנחת שי (שם) מספר, כי חילוקי המנהגים היה בין 'מדינחאי' ומערבאי, כלומר בין ארצות המזרח (כמו חלב) לעדות ארצות המערב (בהן ישב).

ספרי תנ"ך שנכתבו על פי ספרו של בן אשר מצויים עד זמננו. אולם בצד זאת קיימת 'מסורה' כתובה, אשר נדפסה בחלק מהחומשים וספר הנ"ך "מקראות גדולות", הנחלקת לשתיים: מסורה גדולה ומסורה קטנה. המסורה הקטנה נדפסה בחומשים על הדף והיא כוללת הערות קצרות בקיצור נמרץ, מדגישה מילים שונות הבאות במקום אחד כך ובמקום אחר אחרת [למשל בכתבי מלא וחסר], אותיות גדולות וקטנות, תלויות ומשונות וכדומה, ו"מסורה גדולה" המסודרת לפני סדרי א' ב' ומשלימה באופן מסודר ומפורט את המובא במסורה הקטנה בקצרה לפי סדר הפסוקים, ואף מוסיפה להם ביאורים על פי הדקדוק או לחילופין על פי האגדה והמדרש. [יש להעיר, שאף מנין הפסוקים וסימניהם שבסוף כל פרשה, מקורו מבן אשר הנ"ל].

בקרב עדות תימן נפוצה מסורה שונה במעט ומקורה בספר המקובל בידם בשם "מחברת היג'אן" שהועתק מ"ספר החילופים" הקדמון, המתאר את החילופים וההבדלים בין שיטת בן אשר ובן נפתלי.

עם זאת ראוי לציין, כי אין בידינו הכרעות ברורות לגבי האותיות החסרות והיתירות שבתורה, וכבר בזמן האמוראים אמר רב יוסף (קידושין א/ל), כי איננו בקיאים בחסרות וביתירות. לדעת ה"ש"אגת אריה" (סימן ל"ו), מטעם זה איננו יכולים לקיים מצוות כתיבת ספר תורה (עיי"ש בדבריו, ועיין בשו"ת חתם סופר א"ח סימן נ"ב - נ"ד, ועיין "מנחת חינוך" מצווה תרי"ג ובהגהות על דבריו שם).

(יח/א) מבואר שאין יודעים מי הם ה"אחשטרנים בני הרמכים" המוזכרים במגילה, ובמילים אלו אין מקיימים מצוות תלמוד תורה, שהרי ה"מגן אברהם" (סי' מ"ז ס"א ז') כתב, שהלומד ואינו מבין אינו מקיים מצות לימוד תורה.

זאת משמיעתנו הגמרא, כי מבטלים לימוד תורה גם על קריאה זו, למרות שאין בה שכר של לימוד תורה.

בשורה טובה ללומדי הדף היומי

הופיע ויצא לאור הספר
"ראשון לציון"

על מסכתות תענית, מגילה, ומועד קטן, **מבעל האור החיים הקד'** במהודרה חדשה ומפוארת עם ילקוט הערות מגדולי ישראל ומפתחות לנושאים מעניינים שדן בהם רבינו ובסופו ילקוט פנינים וביאורים על אגדות הש"ס מספר אור החיים עה"ת ושאר ספריו הק' ניתן להשיג בחנויות הספרים המובחרות - הפצה ראשית יפה נוף -

מג"ש שרכש את ערכת ספרי העזר על מסכת ר"ה תענית - הספר נשלח לביתם

לעילוי נשמת

הר"ר **פנחס קורץ ז"ל**
ב"ר אברהם ז"ל
נלב"ע י"ט שבט תשס"ה
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידנו הר"ר **משה קורץ** ומשפחתו שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **אברהם יוסף אפרים הלוי ז"ל**
ב"ר חיים בצלאל ז"ל נלב"ע י"ט שבט תשנ"ז
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידנו הר"ר **ישראל לוי** ומשפ' שיחיו - בני ברק

לעילוי נשמת

הר"ר **אליעזר וידר ז"ל**
ב"ר יצחק ז"ל נלב"ע כ"א שבט תשמ"מ
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י בנו ידידנו הר"ר **דב וידר** ומשפ' שיחיו - נתניה

מאורות הדף היומי

משרד ראשי:
רח' ווגמן 1 (פינת חתם סופר 5)
Wagman street 1
P. O. B. 471 Beni-Brak ISRAEL
ת.ד. 471 בני-ברק
טל: 03-5775333
פקס: 03-7601020
E-mail: meorot@meorot.co.il

למנויים, תרומות והנצחות ובכל עניין
ניתן לפנות לטל: 03-6160657

עשרות אלפי גמרות
מודפסות ונלמדות לעילוי
הנשמה המונצחת בעמוד
הגמרא

כי זה מצוה ותורה אור

הקדם והנצח

את נשמת יקירך ז"ל

שיום הזיכרון שלהם חל בחודשים:

אדר - ניסן - אייר

בגמרא המיוחדת "מהדורת נר תמיד" בהוצאת מאורות הדף היומי

לפרטים והרשמה: (שי) טל. 03-5775307 פקס. 03-7601020